

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות

ראש השנה

גליון א (שג)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יאָרק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושש לבריאה

ת ו כ נ ה ע נ י נ י ס

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

- ג התקופה דימות המשיח ועוה"ב
 ד מעלת לשון "ארמית"
 ד לאיזה דרגה מרמז הקוץ שעל ה"יו"ד"

נ ג ל ה

- ה הפסק בברכת התורה (גליון)
 ז הנוסח בהדלקת נר שבת קודש (גליון)
 ז כפיו רפרם לרב אשי - מי ה'י הדיין

ש י ח ו ת

- ח לימוד חינוך בהיותו במעי אמו (גליון)
 ט בענין מלאכי השרת אינם מכירין בלשון ארמי

ר מ ב " ס

- יא ציונים על הרמב"ם הל' בית הבחירה (גליון)
 יא כנ"ל הל' כלי המקדש (גליון)

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש פ' בחוקותי ש.ז. סט"ו שקיל וטרי בהסוגיא דתקופת ימות המשיח ועוה"ב, ברכות ל"ד ב. וז"ל הגמ' "וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא, עין לא ראתה אלקי' זולתך. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל אין בין עוה"ז לימות המשיח, אלא שעבוד מלכיות בלבד, שנאמר "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ" וא"ר חייא בר אבין אר"י, כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים, עין לא ראתה אלקי' זולתך ופליגא דר' אבהו, דא"ר אבהו מקום שבע"ת עומדין צ"ג אינם עומדין כו"ו".

ובלקו"ש שם מסביר, שמסתמא ב' המימרות של רחב"א אמר ר' יוחנן הנ"ל, מכיון שבאים בהמשך זל"ז, משמע שהן לשיטתי', וע"ז מקשה ומתרץ ע"ש. ונלאיתי למצוא הקשר בין ב' המימרות, איך תלויים הם זב"ז.

והנלענ"ד בזה, דהנה ראיית שמואל - שלא יהי' שינוי הטבע, מהפסוק "כי לא יחדל אביון" תקשי לרחב"א אר"י, אם מעדנים יהיו מצויים כעפר, איך יהיו אביונים. וע"ז קמתרץ רחב"א אר"י במה שאמר לאח"ז, דבתקופת ימות המשיח, יהי' הבדל (באין ערוך) בין בע"ת וצדיקים. וא"כ אמנם בגשמיות, לא יחסר להבע"ת כלום, אך אביונים יהיו בזה שחסר להם ה"עין לא ראתה".

נמצא דהרמב"ם שפסק כר' אבהו, דבע"ת גדולים מצדיקים, והרי בתקופת ימות המשיח יהיו כל ישראל עכ"פ בע"ת, ולכולם יתקיימו נבואת הנביאים בשוה, א"כ מוכרחים להסיק ש"האכיון" דקרא, היינו אביון כפשוטו. וא"כ מוכרח איפוא, אשר "אין בין... אלא שעבוד מלכיות בלבד", ולא שינוי הטבע.

(ויש לדחות כ"ז, כי י"ל דרחב"א אר"י יפרש "כי לא יחדל" כמ"ש הרמב"ן (בפי' עה"ת ראה ט"ו י"א) שאי"ז נבואה, אלא שיתכן אביון באיזה מדורות הבאים ואין הכרח א"כ, דקאי גם אחר ימוהמ"ש.)*

הרב לוי יצחק ראסקין
- לונדון אנגלי' -

(*) וראה בגליון ל"ה ש.ז. ס"ו א'.

ב. בלקו"ש חלק כ"א (עמוד 447) מביא בענין מעלת לשון "ארמית" על כל שאר לשונות דאומות העולם, ובהערות מעיר מריבוי פוסקים, ע"ד מעלת שפה זו ועייש"כ.

וצ"ע איך לתווך זה עם מ"ש בריבוי מקומות בענין אחר לגמרי. וכגון - הטור יור"ד סי' של"ה (ובפרישה ודרישה שם) וכן השו"ע סי' של"ה בט"ז ד' מביאים: דבשאר לשונות אפשר לבקש רחמים, חוץ מלשון ארמית שמגונה בעיני המלאכים.

(ועייג"כ בשו"ע או"ח סי' ק"א סעיף ד', די"א דאף ביחיד יכול לבקש בכל לשון שירצה חוץ מלשון ארמי).

וכן איתא בספר ניצוצי אור על מסכתא שבת בשם הזהר, וז"ל "דמנדע ידעי (המלאכים מכירים לשון ארמית) אבל לא נזקין דלא חיישי ולא משגיחין עליה דהא מאיס איהי קמיהו מכל שאר לשון" עכ"ל.

ואולי אפשר"ל התיווך בזה - דהנה כל דבר איך שהוא בשורשו הוא נעלה ביותר, וכאשר יורד למטה לפעמים מתבטא הדבר בענין בלתי רצוי. ויתירה מזו שכל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר, (וכפי שנתבאר בש"פ תבא ש.ז. בארוכה במעלת הקללות ואכ"מ).

ועפ"ז אולי אפשר"ל - במקומות שמדובר אודות מעלת לשון ארמית (כמ"ש בלקו"ש הנ"ל) מדובר מצד השורש למעלה, משא"כ במקומות שמדובר אודות הירידה של לשון זה יותר משאר לשונות מדובר על איך שזה נשתלשל וירד למטה, ומכיון שבשרשו הוא גבוה משאר לשונות דאוח"ע, ע"כ יורד למטה יותר לדרגה שלמטה משאר לשונות.

הת' שאול משה אליטוב

- תות"ל 770 -

ג. בלקו"ש חיי"ט אגה"ת (ה) סעיף ב (ע' 427) מבאר ענין מ"ש באגה"ת שיו"ד היא מדריגת חכמה עילאה והקוץ שעל הי' רומז לבחי' רצון העליון שלמעלה מעלה ממדריגת ח"ע.

ובהערה 7 כתב: "וי"ל שקוצו של יו"ד רומז לב' הענינים חלק התחתון של הקוץ הסמוך ונוגע ודבוק לגוף היו"ד, רומז לבחי' ח"ס שהוא למעלה מהיו"ד, וחלק העליון שבו שאינו סמוך להיו"ד, הוא בחי' רצון העליון (גלגלתא) שהוא למעלה מעלה מהיו"ד.

ועפ"ז יש לומר, שאדה"ז רמז לחלק העליון של הקוץ במש"כ "והקוץ שעל היו"ד", ולא "והקוץ של היו"ד" (ע"ד הלשון בפ"ה צה, ב) ובפ"ח שם).

והעירני הת' נ. גרין דלכאורה ה' אפשר לפרש בפשטות מה שאדה"ז כתב "והקוץ שעל היו"ד" ולא "והקוץ של היו"ד" כי ישנם שני קוצים ביו"ד א' הוא קוץ שעל היו"ד וא' הוא קוצו השמאלי של היו"ד ולכן כתב "הקוץ שעל היו"ד" כי אם ה' כותב רק קוץ של היו"ד ה' אפשר לפרש שהכוונה לקוצו השמאלי של היו"ד ולכן כתב בפירוש "קוץ שעל היו"ד".

וכמ"ש בלקו"ש ח"ט הנ"ל אגה"ת (ד) (ע' 423) בשוה"ג להע' 32 שלדעת אדה"ז (שו"ע או"ח סל"ו ס"ב - תמונת אות יו"ד) "הקוץ שעל היו"ד" - שהוא (דוקא) הרומז על כתר (זח"ג י, ריש ע"ב) - צ"ל רק לכתחילה ואינו מעכב (ו"קוצו של יו"ד" שבמנחות שם - פירושו קוץ השמאלי, כדעת ר"ח שם (ראה בכ"ז - מאסף לכל המנחות סל"ב שם (צורת אות יו"ד סק"ב) וש"נ)).

ועפ"ז צע"ק באוה"ת כו' שם, שמפרש הגמ' במנחות הנ"ל (כדעת הרא"ש ועוד - ראה מאסף לכל המנחות שם, וש"נ) לענין קוץ העליון (שרומז לכתר) (ובהובא שם לפנ"ז לשון הזהר הנ"ל "קוצא חד לעילא כתרא עילאה") - דלא כשיטת אדה"ז.

ומצינו דוגמתו בכו"כ מקומות בדרושי חסידות (וגם בנגלה) שמבארים דעות שלא נפסקה הלכה בהותו (כינו שאלו ואלו דא"ח) - וכמו בר"ה דשופר של יעל (לקו"ת נצבים מה, סע"א, וראה שו"ע או"ח ר"ס תקפו) וראה לקוטי לוי יצחק אגרות ע' שה"ש. וצ"ע.

הרב שלמה יהודה ווייס

- ברוקלין נ.י. -

נ ג ל ה

ד. בגליון ח (רסב) כתבתי על מ"ש ביגדיל תורה עמ' 4 (במכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א) בנוגע לברכת התורה וזלה"ק: וצע"ק הדין בברכת התורה דאונן שמת מתו יוקבר תיכף דה"ה פטור מכל המצות (ראה שו"ע אדה"ז רסע"א וש"נ) ואין לך הפסק מזה עכלה"ק, והערת מ"ש בשו"ת ארץ צבי (להגאון מקאזיגלוב זצ"ל) סי' י"ח שהקשו לו קושיא זו ותירץ עפ"י מ"ש הב"י סי' מ"ז דאפ"י הוא כבה"כ ובית המרחץ ל"ח הפסק לענין ברכת התורה כיון דגם בבה"כ יש דינים שצריך להזהר וכו' וכיון שצריך להתנהג שם עפ"י תורה חשיב זה ג"כ תורה וה"נ י"ל לגבי אונן דגם אונן יש לו דינים השייכים אליו דאסור לאכול אלא בבית חבירו, או לעשות מחיצה ואינו מסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין וכו' וכיון דצריך להתנהג עפ"י תורה חשיב זה ג"כ תורה ול"ח הפסק עכ"ל. ולפי"ז צריך ביאור מהו הצ"ע של אד"ש.

מצאתי עכשיו גם מ"ש בספר משיב הלכה ח"ב אות ל"ח
דשואל שם שאלה זו ומתרץ עד"ז הנ"ל וז"ל "ובל"ז הרי זה
גופא דעוסק בקבורת מתו ג"כ למצוה יחשב וגם זה שאינו לומד
בד"ת ל"ה כתיסח הדעת מד"ת ועוד דהרי לאכילת פת צריך נטילה
כדין ואף דלא מברך לא מקרי היסח הדעת ופשוט עכ"ל.

ובגליון הנ"ל כתבתי לתרץ מהו הצ"ע של אד"ש עפ"י מ"ש
בשו"ע סי' מ"ז סעי' ו' בנוגע למרחץ ובה"כ דאינו מסיח דעתו
מלימודו אח"כ לכן אי"צ לברך עי"ש, והנה מזה שלא כתב
אדה"ז טעם הנ"ל משום דצריך אז להתנהג עפ"י תורה מוכח
דלשיטתו אי"צ טעם מספיק שלא להתחייב אח"כ בברכת התורה
ולכן נשאר ביגדיל תורה בצ"ע בנוגע לאונן, ע"כ כתבתי שם.

ונראה דאין יכולין לתרץ תירוץ הנ"ל והוא דבלקו"ש חלק
י"ד ע' 151 כתוב וז"ל: בנוגע לתפילין פסק אדמו"ר הזקן מי
שחלץ את תפילין... והיו בדעתו... אם בשעת חליצת התפילין ה'י
בדעתו לחזור ולהניחן מיד אי"צ לחזור ולברך אבל אם עשה
צרכיו בינתים כיון שבעת ההיא לא ה'י יכול להניח תפילין
א"כ אינו מועיל כלום מה שה'י בדעתו כו' וצריך לחזור
ולברך... כאלו לא ה'י בדעתו כלל.

ולכאורה מ"ש מברכה"ת שפסק כאן דמרחץ ובה"כ לא ה'י
הפסק והיסח הדעת... משום דלא איכפת לן ההפסק, מאחר ש"ברכה"ת
היא כברכת השחר כו'. ואין לחלק דתפילין שאני לפי שתפילין
אסור שיהיו מונחים עליו בבה"כ כו' - שהרי גם ת"ת דינו כן
וכפסק אדה"ז כל ענין שהוא מדברי קודש אסור לאומרה... בבה"כ
או בבית המרחץ... ואפי' להרהר בד"ת אסור וכו', ובהמשך שם
מבאר שיטת אדה"ז וי"ל "דמצד שת"ת חייב לעסוק בה תמיד יש
לאדם שייכות לתורה גם בשעה שאינו עוסק בה... ולכן לכו"ע
אין צריך דעת בפועל במשך היום שלא יקרא הפסק והיסח הדעת,
כי עצם החיוב לעסוק תמיד גם כשנכנס למרחץ ובהכ"ה שאסור לו
לעסוק בת"ת, בכ"ז מאחר שמחוייב הוא בת"ת ורק ארי' הוא
דרביע עלי' מספיקה הדעת שילמוד אח"כ שלא יקרא הפסק עכ"ל.
נמצא דלפי שיטת אדה"ז גם כשנכנס בבה"כ אינו הפסק כנ"ל מצד
שמחוייב בת"ת ורק ארי' הוא וכו'.

והנפקא מינה ביו ב' טעמים אלו הוא, דלפי טעם דהנהגה
עפ"י תורה חשוב ג"כ כתורה משמע דבאמת הוה הפסק מלימוד
התורה אלא שיש לו עוד שייכות לתורה עי"י שמתנהג על
פי תורה, אבל לפי ביאור בהשיחה דבאמת אינו הפסק כלל
מלימוד התורה רק משום הנ"ל (רק ארי וכו') וא"כ אין יכולין
לדייק ממה שאדה"ז אינו מביא טעם דהנהגה עפ"י תורה חשיב
כתורה אלא דכאן אינו צריך טעם זה מצד טעם הנ"ל בהשיחה,
וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מהו הצ"ע בנוגע לאונן, לכאורה
יכולין לתרץ כמ"ש ארץ צבי ומשיב הלכה דהנהגה עפ"י תורה
חשיב כתורה ובמילא אין כאן הפסק בלימוד התורה?

אמנם לכאור' יכולין לתרץ זה עפ"י הלכה זו בהב"י דמביא שם בס"י מז "וה"ה לשינה ומרחץ ובה"כ דלא הוי הפסק", ובמגן אברהם שם מפרש ד"ה ומרחץ דהא צריך ללמוד דיני ב"ה ומרחץ. ובסעי' זה בשו"ע אדה"ז שולל אדה"ז את מה שכתב המג"א דכתב בפירוש ואפי' הל' בה"כ אסור ללמוד בבה"כ וכן הל' בית המרחץ בבית המרחץ, ולפענ"ד שיטת אדה"ז בלימוד התורה, אינו דמנהג עפ"י תורה חשוב כתורה עד כדי כך שלא יגרום הפסק בלימוד התורה, דאם אמרינן דחשוב כלימוד התורה ממש לא ה"י יכולין לעשות כמה ענינים בבוקר קודם ברה"ת שאנו עושין, דהא מנהג עפ"י תורה חשוב כלימוד התורה וזה אסור קודם ברה"ת ואפי' להרהר בדברי תורה קודם ברכת התורה אסור (ראה חילוק בין שו"ע לסידור בענין זה) וא"כ מוכרח לומר דאינו כ"כ חזק שלא יהי' הפסק בלימוד התורה ולפיכך כותב אד"ש צ"ע זה וכלשון אד"ש ואין לך תפסק גדול מזה וק"ל.

* * *

בגליון יט (רע) כתבתי על מ"ש בספר יגדיל תורה תשובות וביאורים אות ע"ו שמביא שם וז"ל: במענה ע"ד דשאלתא קדמיכון זה מזמן והא במ"ש בסידור תהלת ה' (וכן בסידור תו"א) והועתק ג"כ בהיום יום אשר בהדלקת הנרות של שבת הנוסחא הוא: נר שלשבת קודש מאין המקור להוסיף התיבה קודש? מענה: הנה לע"ע לא מצאתי מקור לזה עכ"ל, והערתי מספר של נר שבת סוף פרק ה' שמביא וז"ל: ובתיקוני שבת דפוס לירובו משנת תקצ"ז (לפרט - מה יפית ומה -) מצאתי הנוסחא של שבת (ראיתי בספרי' העולמית שבספר מילנך) וכך נוסח הרב בעל התניא עכ"ל.

זה עתה מצאתי ג"כ במחזור ויוהכ"פ בדפוס ווין תקפ"ב שכתוב שם הנוסח נר של שבת קודש.

שאל שמעון דויטש
- תלמיד בישיבה -

ה. במס' כתובות פ"ו ע"א "גופא אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול... אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי' ב'י' דמי שטרא מעליא (מן המוחלו - רש"י) מאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי' ב'י' דמי נכירא בעלמא. הנה עובדא וכפליה רפרם לרב אשי ואגבי' ב'י' כי כשורי לצמאי. (שומר גיבוי גמור כל ההפסד דקדק בו כאשר ידקדק הלוקח קורה לצור צורות, שלוקח ישרה וחלקה - רש"י), עכ"ל הגמ'.

והנה בהא ד"כפליה רפרם לר' אשי" פירש"י "שבא הדין

לפני רב אשי וסיבבו והקיפו בראיות, ואגבי מדינא דגרמי" וּעפ"י פשטות משמע שר' אשי ה'י דיין ובא מעשה לידו, ורצה לפטרו ובא רפרם וכפייה לפסוק לחיוב,

אולם מצינו בב"ק צ"ח ע"ב בד"ה "רפרם לר' אשי" וז"ל: ששרף שטר חבירו בילדותו, היינו לא דהוא ה'י הדיין. רק דהוא ה'י הנתבע, ששרף שטר חבירו. וצ"ע למה שינה רש"י. ושם בכתובות פ"י דהוא הדיין וכאן פ"י דהוא נתבע. וצ"ע.

מנחם מענדל כהן
- תלמיד בישיבה -

ש י ח ו ת

ר. בקובץ "השלש מאות", העיר הת' ש.מ.א. על מה שהעיר הרב א.א. על מה שנאמר בתוועדות דש"פ עקב ש.ז. בענין מה שלומדין עם תינוק הנמצא במעי אמו שמכיון דאינו שייך אז למעשה בפועל ע"כ עיקר לימודו הוא פנימיות התורה.

וע"ז שאל הרב א.ל. מגמרא נדה דאיתא שם דלאחרי שלומדין עם התינוק כל התורה כולה בא מלאך וסוטר, וע"ז שוכח כל מה שלמד ומקשה שם אם משכחו לשם מה צריך ללמוד? ושם איתא התירוץ כדי להקל על הלומד. - וא"כ מכיון כשיצא לאויר העולם יהי' שייך לענין המעשה, א"כ ה'י צריכים ללמוד בעיקר תורה הנגלה שזה שייך למעשה ומדוע לומדים אתו בעיקר פנימיות התורה ע"כ.

וע"ז מתרץ הת' ש.מ.א. דתורה הנגלה ופנימיות התורה הם ענין אחד וב' פרטים, וא"כ שהתינוק נמצא במעי אמו שייך אז לענינים רוחניים ולכן לומדים אתו פנימיות התורה משא"כ כשיצא לאויר העולם דשייך אז לענינים גשמיים לומדים אתו דברים של מעשה בפועל (נדלה דתורה).

מכל הנ"ל משמע שהמתרץ לא הבין את השואל, דהשאלה לא היתה למה לומדים במעי אמו פנימיות התורה ואח"כ כשיצא לאויר העולם לומדים אתו נגלה דתורה.

אלא השאלה היתה כנראה לענ"ד שמהגמרא משמע דהטעם שלומדים אתו כל התורה הוא מפני להקל על הלומד וא"כ לפי הגמרא נראה דמוכרח לומר דלומדים אתו אז ובעיקר נגלה דתורה ששייך יותר למעשה בפועל, ועוד דלפי תירוצו קשה למה לומדים אח"כ כשיצא לאויר העולם פנימיות התורה הא אינו שייך לזה (וכהדוגמא שהוא מביא ממחליף פרה בחמור)?

אלא י"ל לענ"ד שאינו קשה מהגמרא שכל תכלית הלימוד במעי אמו הוא להקל על הלומד משום דאיתא בגמרא מפורש שלומדים כל התורה כולה וזה כולל גם פנימיות התורה. וע"ז מוסיף כ"ק אד"ש אעפ"כ עיקר לימודו הוא פנימיות התורה - ומצד טעם זה גופא המובא בגמרא - להקל על הלומד - אח"כ כשיצא לאויר העולם ולא יהי' לו שייכות לענינים רוחניים אשר לכן לומדים אתו לפני"ז בעיקר פנימיות התורה שיהי' יותר קל הלימוד דפנימיות התורה אח"כ.

הרב גרשון לרמן
- ברוקלין נ.י. -

ש י ח ו ת

ז. בגליון ב' (שא) שאל בס"ט הת' ש.מ.א. וז"ל: בהתוועדות דש"פ תצא ש.ז. (הנחה בלה"ק אות ד') מביא בענין לשון ארמי שהוא מהלשונות המובחרים מבין הלשונות של אומות העולם.

וצ"ע מהגמ' בשבת (י"ב ע"ב) וז"ל: "ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי". עכ"ל.

ולכאורה משמע ממאמר זה שאם יבקש האדם (לדעת ר"י) בשאר לשונות יענו לו, והעיקר שלא יבקש בלשון ארמי, וא"כ איך יחשב זה ללשונות המובחרים מלשונות אוה"ע? וצ"ע. עכ"ל.

ויש לומר: דהנה במאחז"ל זה ("כל השואל צרכיו בל' ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו שאין המ"ש מכירין בל' ארמי") נאמרו כמה פירושים.

דעל מאחז"ל זה תמה התוס' בשבת י"ב ע"ב (ד"ה שאין) וז"ל: ותימה דאפי' מחשבה שבלב כל אדם יודעים ולשון ארמי אין יודעים, עכ"ל. ונשאר בקושיא. ומתחזקת קושיא זו עפמ"ש הר' יהודה בר יקר ז"ל (הובא בתמים דעים להראב"ד סקפ"ד) "שהרי מכירין הם שאר הלשונות שרחוקים הם מלשון הקודש כ"ש שמכירין הם בלשון ארמי וכדאמרינן בפסח שני (פסחים פ"ז) מפני מה הגלה הקב"ה ישראל לבבל מפני שקרוב לשונם ללה"ק". ומתרץ שם קושיא זו "ולכך יש לומר שמטעם זה אמרו שאין מה"ש מכירין ל' ארמי כדי שלא יניחו המתפללים לה"ק אם יתירוהו להתפלל בו וגם ירבו ע"ה בישראל שלא ישגוהו ללמוד מאחר שיכלו להתפלל בלשונם" ור"ל שאין מה"ש משגיחין בו באדם שהתפלל בלשון ארמי להביא תפילתו לפני המקום" עכ"ל (עיי"ש שהאריך בזה).

וא"כ עפ"ד לק"מ, דאדרבא דכל הטעם ש"אין מה"ש נזקקין" הוא מצד מעלת הלשון שדומה ללה"ק וכנ"ל. (ויש להוסיף טעם

במעלת לשון ארמי ע"פ דברי הגמ' (מגילה י"ג ע"א) "מאי דכתיב ויקראו בספר תורת האלקים מפורש, תורת האלוקים זה מקרא. מפורש זה תרגום", והיינו שפירוש התורה בסיני ניתן בלשון תרגום, ומוכן החשיבות בזה (ראה מהרש"א, סוטה ל"ג ע"א ד"ה כל השואל)).

ואף לשיטת הרא"ש שתירץ על קושיית התוס' הנ"ל באופן אחר והוא שלשון זה מגונה בעיניהם של המלאכים וע"כ "אין נזקקין לו", הנה מלבד זאת ששיטה זו דחוקה היא בפשט דברי הגמ' וכמו שהקשה החכמת שלמה בשו"ע סוסק"א, הנה אפי' את"ל כשיטת הרא"ש מ"מ י"ל דלק"מ, דבעיניהם דמלאכים הוי מגונה אך הלשון מצ"ע ה"ה לשון נעלה (וכנ"ל, מב' טעמים, הא': שלשון ארמי דומה ללה"ק, שמטעם זה הגלה הקב"ה את בניו לבבל, הב': שתרגום ניתן בסיני).

וזה שבשו"ע סו"ס ק"א כתב: ד"אף יחיד ששאל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה חוץ מלשון ארמי" דמשמע שס"ל כהרא"ש, דדוחק לומר שסבר כשיטת ר' יהודה בן יקר דלעיל, (ובאמת גם לר' יהודה בן יקר לכאור' קושיית הח"ש על הרא"ש) או כשיטה הא' שהובאה בחכמת שלמה (ודלא כהמג"א והט"ז על אתר) שח' שלשיטה זו אין המלאכים מבינים לשון זה כפשוטו (ראה גם באור הגר"א על אתר), משום שהב"י בטור הביא דעת הרא"ש.

(ולהעיר, שבכדי למעט המחלוקת יש לומר שטעם הרא"ש והר" יעקב בן יקר אחד הוא ודו"ק).

שמעתי על הטעמים הנ"ל ש"לשון ארמי מגונה הוא" עוד טעמים: א) שתרגום הוא כקוף בפני אדם, שהוא דומה ללה"ק אם אינה לה"ק. ב) כיון שהעם הארמי הגלה את ישראל לכך היא שפה מגונה.

ולדעות המפרשים מאמחז"ל זה (שהמלאכים אינם מכירים בל' ארמית) כפשוטו, ק"ק עפ"י מ"ש המהרש"א בחדא"ג (סנהדרין צב:): ד"ה פתח ואמרו וז"ל "ואין ראוי שהמחריב שהוא נבוכדנאצר יוסיף שירות על הבונה בית המקדש שהוא ומהבא משמע שהמלאך הבין שירה זו של נבוכדנאצר שהיא בלשון ארמי והא דאמרינן שע"כ אומרים קדיש בלשון ארמי י"ל היינו המלאכים המקטרגים לישראל אבל המלמדים זכות לישראל כי הכא וודאי מבינים בכל לשון" עכ"ל, וזה היפך דעות הנ"ל וצ"ב.

ומענין להעיר (בענין הנ"ל ומענינא דיומא) אשר ענין זה שהמלאכים אינם מכירים בלשון ארמית כולט במיוחד בסליחות בתפילת מחי ומסי ממית ומחיה, אשר התפילה נאמרת בארמית והקטע הפונה למלאכים "מכניסי רחמים...משמיעי תפילה וכו' "

נאמר בלה"ק.

שמואל מוניש הכהן ליפשיץ
ישיבת אור אלחנן חב"ד
- ל.א. קאליפורני' -

ר מ ב ם

ציונים על רמב"ם הל' כלי המקדש (המשך מגליון נ"ב (שב))

ח. פ"ה ה"ב, פיה"מ תענית פ"ד מ"ב.

פ"ה ה"ג, פיה"מ תענית פ"ד מ"ב.

פ"ה ה"ד, פיה"מ תענית פ"ד מ"א. מ"ב. מ"ג.

פ"ה ה"ח, פיה"מ תענית פ"ד מ"ד.

פ"ו ה"ב, פיה"מ שקלים פ"ה מ"א.

פ"ו ה"ד, פיה"מ שקלים פ"ה מ"א.

פ"ו ה"ט, משלשים לשלשים גזם וכו' : פיה"מ שקלים פ"ד
מ"ט וכן קן וכו' : פיה"מ שקלים פ"ז מ"ז.

פ"ו ה"ב, פיה"מ שקלים פ"ה מ"ג. מ"ד. מפני הרמאים
וכו' : פיה"מ שם מ"ה.

פ"ו ה"ג, פיה"מ שקלים פ"ד מ"ט הוא הנקרא מותר נסכים
וכו' : פיה"מ שם מ"ד.

פ"ו ה"ד, פיה"מ שקלים פ"ה מ"א.

פ"ו ה"ו, פיה"מ שקלים פ"ב מ"א.

ציונים על רמב"ם הל' בית הבחירה (המשך מגליון נב (שא))

פ"ה ה"י, וארבע לשכות היו בו וכו' : פיה"מ מדות פ"א
מ"ה.

פ"ה ה"א, היורד לבית הטבילה וכו' : פיה"מ תמיד פ"א
מ"א].

פ"ה ה"ג, בית המטבחים וכו' : פיה"מ במיד פ"ג מ"ה
[ועיג"כ פיה"מ עדיות פ"ח מ"ד].

פ"ה ה"ד, מקום השולחנות וכו' : פיה"מ תמיד פ"ג מ"ה.
מדות פ"ג מ"ה. תמיד פ"ד מ"ב. מע"ש פ"ה מט"ו.

פ"ה ה"ו-טז, מכותל צפוני של עזבה וכו' : פיה"מ זבחים
פ"ה מ"א.

פ"ה ה"ז והשלש שבצפון וכו' : פיה"מ מדות פ"ד מ"ח.
[עירובין פ"ל מ"ד].

**לזכותו ולזכות
בני משפחתו שיחיו**

**נדפס ע"י
א' מאג"ש שיחי'**